

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL

VOLUME 1, ISSUE 2, 2021

ISSN 2181-1490

Doi Journal 10.26739/2181-1490

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Tadjqiqot.uz

TOSHKENT-2021

**ALISHER NAVOIYNING 580 YILLIK
YUBILEYIGA BAG'ISHLANADI****ПОСВЯЩАЕТСЯ 580 ЛЕТНОМУ
ЮБИЛЕЮ АЛИШЕРА НАВОИ****DEDICATED TO THE 580th ANNIVERSARY
OF THE BIRTH OF ALISHER NAVOI**

Buyuk shoir va mutafakkir, atoqli davlat va jamoat arbobi Alisher Navoiyning bebaho ijodiy-ilmiy merosi nafaqat xalqimiz, balki jahon adabiyoti tarixida, milliy madaniyatimiz va adabiy-estetik tafakkurimiz rivojida alohida o'rin tutadi. Ulug' shoir o'zining she'riy va nasriy asarlarida yuksak umuminsoniy g'oyalarni, ona tilimizning beqiyos so'z boyligi va cheksiz ifoda imkoniyatlarini butun jozibasi va latofati bilan namoyon etib, yer yuzidagi millionlab kitobxonlar qalbidan munosib va mustahkam o'rin egalladi.

***O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

Бесценное творческое и научное наследие великого поэта и мыслителя, известного государственного и общественного деятеля Алишера Навои играет важную роль в истории не только отечественной, но и мировой литературы, развитии национальной культуры и литературно-эстетического мышления. В своих лирических и прозаических произведениях великий поэт, воспевая высокие общечеловеческие идеи, демонстрировал богатый лексический запас и выразительные средства родного языка, благодаря чему занял достойное место в сердцах миллионов читателей по всему миру.

***Президент Республики Узбекистан
Шавкат Миромонович Мирзиёев***

The invaluable creative and scientific heritage of the great poet and thinker, famous statesman and public figure Alisher Navoi has a special place not only in the history of our people, but also in the history of world literature, the development of our national culture and literary and aesthetic thinking. The great poet, in his poetic and prose works, with his whole charm and grace, has taken a worthy place in the hearts of millions of readers around the world, expressing the high universal ideas, the incomparable richness of words and the infinite possibilities of expression of our native language.

***President of the Republic of Uzbekistan
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI

Bosh muharrir:

Mirzayev Ibodulla*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Jabborov Nurboy*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY
XALQARO JURNALI HAY'AT A'ZOLARI:**Muhiddinov Muslihiddin***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sirojiddinov Shuhrat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***O'nal Kaya***f.f.d., professor (Turkiya)***Haqqulov Ibrohim***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dilorom Salohiy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sodiqov Qosimjon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Mark Tutan***f.f.d., professor (Fransiya)***Binnatova Almaz Ulvi***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***To'xliyev Boqijon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Shodmonov Nafas***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ramiz Asker***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***Yo'ldoshev Qozoqboy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Jo'raqulov Uzoq***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Vohid Turk***f.f.d., professor (Turkiya)***Nabiulina Guzal***f.f.d., professor (Tatariston)***Ibrohim Xudoyor***f.f.d., (Eron)***Yusupova Dilnavoz***f.f.d., dotsent (O'zbekiston)***Rahim Ibrohim***f.f.d., professor (Afg'oniston)***Ruzmanova Roxila***dots., mas'ul kotib (O'zbekiston)***Qo'shmonova Yulduz***kotib, o'qituvchi (O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI ILMIY
MASLAHAT KENGASHI A'ZOLARI:**Toshqulov Abduqodir***i.f.d., (O'zbekiston)***Xalmuradov Rustam***t.f.d., professor (O'zbekiston)***Sirojiddin Sayyid***O'zbekiston xalq shoiri (O'zbekiston)***To'xtasinov Ilhom***p.f.d. (O'zbekiston)***Rixsiyeva Gulchehra***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Benedek Peri***f.f.d., professor (Vengriya)***Jurayev Mamatqul***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Olimov Karomatillo***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dadaboyev Hamidulla***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aitpayeva Gulnora***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Grigoryev Mixail***f.f.d., professor (Rossiya)***Shomusarov Shorustam***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dyu Rye Andre***f.f.d., professor (Fransiya)***Pervin Chapan***f.f.d., professor (Turkiya)***Safarov Renat***f.f.d., professor (Tatariston)***Hamroyev Juma***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ibrohimov Elchin***f.f.n., professor (Ozarbayjon)***Hasanov Shavkat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Nurullo Oltoy***f.f.n., (Afg'oniston)***Xalliyeva Gulnoz***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Nodira Afoqova***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aftondil Erkinov***f.f.d., professor (O'zbekiston)*

Главный редактор:

Мирзаев Ибадулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Жабборов Нурбой
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Мухиддинов Муслихиддин
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Сирожиддинов Шухрат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Унал Кая
д.ф.н., профессор (Турция)
Хаккулов Иброхим
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилором Салохий
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Содиков Косимжон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Марк Тутан
д.ф.н., профессор (Франция)
Биннатова Алмаз Улви
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Тухлиев Бокижон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Шодмонов Нафас
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Рамиз Аскер
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Юлдашев Казакбай
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Журакулов Узок
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Вохид Турк
д.ф.н., профессор (Турция)
Набиулина Гузаль
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Иброхим Худойёр
д.ф.н., (Иран)
Юсупова Дилнавоз
д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Рахим Иброхим
д.ф.н., профессор (Афганистан)
Рузманова Рохила
доц., отв. секретарь (Узбекистан)
Кушманова Юлдуз
секретарь, преподаватель (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАТИВНОГО
СОВЕТА МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Тошкуллов Абдукодир
к.э.д., (Узбекистан)
Халмурадов Рустам
д.т.н., профессор (Узбекистан)
Сирожиддин Саййид
Народный поэт Узбекистана (Узбекистан)
Тухтасинов Илхам
д.п.н. (Узбекистан)
Рихсиева Гулчехра
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бенедек Пери
д.ф.н., профессор (Венгрия)
Джураев Маматкул
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Олимов Кароматилло
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дадабаев Хамидулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Айтпаева Гулнора
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Григорьев Михаил
д.ф.н., профессор (Россия)
Шомусаров Шорустам
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дю Рье Андре
д.ф.н., профессор (Франция)
Первин Чапан
д.ф.н., профессор (Турция)
Сафаров Ренат
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Хамроев Джума
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Иброхимов Элчин
к.ф.н., профессор (Азербайджан)
Хасанов Шавкат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нурулло Олтой
к.ф.н., (Афганистан)
Халлиева Гулноз
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нодида Афокова
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Афтондил Эркинов
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Chief Editor:

Mirzaev Ibodulla*Doc. of philol. scien., professor (Uzbekistan)*

Deputy Chief Editor:

Jabborov Nurboy*Doc. of philol. scien., professor (Uzbekistan)*MEMBERS OF EDITORIAL BOARD OF
INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:**Mukhiddinov Muslikhiddin***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Sirojiddinov Shukhrat***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Unay Kaya***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Khakkulov Ibrokhim***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dilorom Salokhiy***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Sodikov Kosimjon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Mark Tutan***Doc. of philol. scien., prof. (France)***Binnatova Almaz Ulvi***Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Tukhlied Bokijon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Shodmonov Nafas***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Ramiz Asker***Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Yuldoshev Kozokboy***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Jurakulov Uzok***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Vokhid Turk***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Nabiulina Guzal***Doc. of philol. scien., prtof. (Tatarstan)***Ibrokhim Khudoyor***Doc. of philol. scien., (Iran)***Yusupova Dilnavoz***Doc. of philol. scien., assoc. prof. (Uzbekistan)***Rakhim Ibrokhim***Doc. of philol. scien., prof. (Afghanistan)***Ruzmanova Rokhila***Assoc. prof., Exec. Sec. (Uzbekistan)***Khushmanova Yulduz***Secretary, teacher (Uzbekistan)*MEMBERS OF SCIENTIFIC ADVISORY BOARD
OF INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:**Toshkulov Abdukodir***Doc. of econ. scien., (Uzbekistan)***Khalmuradov Rustam***Doc. of technic. scien., prof. (Uzbekistan)***Sirojiddin Sayyid***People's poet of Uzbekistan (Uzbekistan)***Tukhtasinov Ilkhom***Doc. of pedag. scien. (Uzbekistan)***Rikhsieva Gulchekhra***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Benedek Peri***Doc. of philol. scien., prof. (Hungary)***Juraev Mamatkul***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Olimov Karomatullo***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dadaboev Khamidulla***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Aitpaeva Gulnora***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Grigorev Mikhail***Doc. of philol. scien., prof. (Russia)***Shomusarov Shorustam***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dyu Rye Andre***Doc. of philol. scien., prof. (France)***Pervin Chapan***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Safarov Renat***Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)***Khamroev Juma***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Ibrokhimov Elchin***Cand. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Khasanov Shavkat***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Nurullo Oltoy***Cand. of philol. scien., (Afghanistan)***Khallieva Gulnoz***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Nodira Afokova***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Aftondil Erkinov***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)*

Саҳифаловчи: Абдулазиз Муҳаммадиев

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,

улицы Амира Темура пр. 1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,

Amir Temur Street pr. 1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI

1.Xolmonova Zulxumor

ALISHER NAVOIYNING ZAMONAVIY TILSHUNOSLIK TARAQQIYOTIDAGI O'RNI.....	9
---	---

NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI

2.Imomnazarov Muhammadjon

INSONIYAT MA'NAVIY TAKOMILIDA AMIR XUSRAV DEHLAVIY VA ALISHER NAVOIYNING O'RNI.....	19
--	----

3.Benedek Péri

HOW MĪR ʿALĪ-ŠĪR NAVĀYĪ'S PERSIAN POETRY INFLUENCED THE POET- WARRIOR OTTOMAN SULTAN SELIM I (1512–1520)	33
---	----

4.Islam Jemeney

ALISHER NAVOIYNING TURKIY XALQLAR MA'NAVIY YUKSALISHIDAGI O'RNI	40
--	----

5.Maqsudov Badriddin

TOJIKISTONDA NAVOIYSHUNOSLIK.....	47
-----------------------------------	----

HAQIQAT SARI SAFAR

6.Yoʻldoshev Qozoqboy

O'ZLIK YO'LI	56
--------------------	----

7.Muhammadiyev Ahadxon

INSONIY FAZILATLAR TARANNUMI.....	65
-----------------------------------	----

MA'RIFAT YOG'DUSI

8.Alisher Razzokov

ALISHER NAVOIY IJODIDA FAQRILIK MAQOMI VA FAQIR OBRAZINING BADIY TALQINI.....	73
--	----

9.Norov Toji

NAVOIY ONTOLOGIK FALSAFASIDA SAMOVOT VA ZAMON TALQINI	80
---	----

ASLIYAT UMMONI

10.Bertels Y.E

NAVOIY VA ATTOR. Rus tilidan I.K.Mirzayev tarjimai (parcha)	88
---	----

TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O'ZBEK ADABIYOTI

11.Qorayev Sherxon

ALISHER NAVOIY VA TEMURIYLAR DAVRI ADABIY ANJUMANLARI	102
---	-----

NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI

12.Rajabova Ma'rifat

NAVOIY IJODIDA MIFOLOGIK OBRAZLAR STILIZATSIYASI.....	108
---	-----

ILM, OLAM VA OLIM

13.O'ralov Axtam

ALISHER NAVOIY – ULKAN BUNYODKOR.....116

14.O'tanova Sirdaryoxon

TARIXIY ASARLARDA OBRAZ RUHIYATI VA RANG HAQIQATLARI124

NAVOIY VA ADABIY TA'SIR MASALALARI

15.Mamadaliyeva Zuhra

ISKANDAR OBRAZI VA UNGA NAVOIYNING MUNOSABATI.....131

16.Muhitdinova Nazmiya

SADOIY VA G'OZIY DEVONLARIDA ALISHER NAVOIY AN'ANALARI (HAMD, NA'T, MUNOJOT VA MANQABAT MAVZULARIDAGI G'AZALLAR MISOLIDA)138

17.Haydarova Gulhayo

NAVOIY VA SOBIR ABDULLA.....149

18.Jamahmatov Karomiddin

HOJI MUHAMMAD SHAHDIY IJODIDA ZULLISONAYNLIK
AN'ANALARINING TA'SIRI.....155

TALQIN, TAHLIL VA TAQRIZ

19.Sultonov To'liqin

ALISHER NAVOIY ASRI VA NASRI ALMAZ ULVIY TALQINIDA.....166

NAVOIY VA TA'LIM-TARBIYA MASALALARI

20.Ubaydullayev Normuhammad

ALISHER NAVOIY TARJIMAYI HOLINI O'RGANISHDA TARIXIY ASARLARNING
O'RNI172

AZIZ MUSHTARIY!

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning "Buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi PQ-4865-son Qarorida "Alisher Navoiy asarlarida teran ifoda topgan milliy va umuminsoniy g'oyalarning jahon tamaddunida tutgan o'rnini hamda o'sib kelayotgan yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirish, ular qalbida yuksak axloqiy fazilatlarni tarbiyalashdagi beqiyos ahamiyatini nazarda tutib, shuningdek, ulug' shoir va mutafakkirning adabiy-ilmiy merosini mamlakatimizda va xalqaro miqyosda yanada chuqur tadqiq qilish va keng targ'ib etish..." lozimligi alohida ta'kidlangan.

Bu filologiya ilmi va navoiyshunoslik, xususan, adabiy ta'sir, qiyosiy adabiyotshunoslik, matnshunoslik va tarjima masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilar zimmasiga jahonning ilg'or texnologiyalari, nazariy g'oyalariga hamohang ilmiy tadqiqotlar yaratish vazifasini yuklaydi. Olimlarimizning ilmiy salohiyati, innovatsion g'oyalarini jahonda targ'ib qilish va qo'llab-quvvatlash maqsadida xalqaro nufuzga ega ushbu jurnal ta'sis etildi.

"Alisher Navoiy" deb nomlangan ushbu jurnalda navoiyshunoslik, Navoiy adabiy merosining umumjahon tamaddunida tutgan o'ri va adabiy ta'sir masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilarni o'z maqolalari bilan ishtirok etishga taklif qilamiz.

TAHRIRIYAT**УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!**

В Постановлении №ПП-4865 Президента Республики Узбекистан Шавката Миромоновича Мирзиёева "О широком праздновании 580-летия со дня рождения великого поэта и мыслителя Алишера Навои" особо отмечается "огромное значение произведений Алишера Навои, в которых нашли глубокое отражение национальные и общечеловеческие ценности, в развитии мировой культуры, их роль в повышении интеллектуального потенциала и духовно-нравственном воспитании молодого поколения, а также в целях обеспечения дальнейшего изучения и популяризации литературно-научного наследия великого поэта и мыслителя..."

Это ставит задачи перед филологами, навоиоведами, исследователями литературного влияния, сравнительного литературоведения, текстологии и вопросов перевода создания научных исследований, соответствующих передовым мировым технологиям и теоретическим идеям. В целях пропаганды и продвижения научного потенциала и инновационных идей наших ученых учреждён данный международный журнал.

Приглашаем публиковать свои статьи в нашем журнале "Алишер Навои" отечественных и зарубежных исследователей, занимающихся изучением жизни и творчества литературы Навои, его роли в мировой литературе, проблемами литературного влияния и сравнительной поэтикой.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ**DEAR READER!**

Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Miromonovich Mirziyoyev "On the celebration of the 580th anniversary of the great poet and thinker Alisher Navoi" No PP-4865 given the invaluable role of cultivating high moral qualities in their hearts, as well as the need to further study and widely promote the literary and scientific heritage of the great poet and thinker in our country and internationally "

This puts the task of researchers in the field of philology and Navoi studies, in particular, literary influence, comparative literature, textual studies and translation, in creating scientific research in harmony with the world's advanced technologies and theoretical ideas. This internationally renowned journal was established to promote and support the scientific potential and innovative ideas of our scientists around the world.

In this magazine, called "Alisher Navoi", we invite researchers who are interested in Navoi studies, the role of Navoi's literary heritage in world civilization and literary influence to participate with their articles.

EDITORIAL

MA'RIFAT YOG'DUSI

АЛИШЕР НАВОИЙ ИЖОДИДА ФАҚРЛИК МАҚОМИ ВА ФАҚИР ОБРАЗИНИНГ БАДИЙ ТАЛҚИНИ

Алишер Раззоков

филология фанлари бўйича фалсафа доктори
Самарқанд давлат университети ўқитувчиси
alisherrazzoqov@mail.ru

For citation: Razzakov A. ARTISTIC INTERPRETATION OF MAQAM OF FAQR AND IMAGE OF FAQIR IN THE WORKS OF ALISHER NAVOI. Alisher Navoi. 2021, vol.1, issue 2, (73-79) pp.

DOI 10.26739/2181-1490-2021-2-8

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада тасаввуф таълимотидаги фақр мақомининг ва образларининг Алишер Навоий ижодидаги бадий талқинлари ўрганилган. Мақола муаллифи, энг аввало, фақр мақомининг исломий тарихи, сўнгра тасаввуф таълимотидаги таърифлари, унга доир турли фикр ва қарашларни ўрганган. Фақр сўзининг тарих ва таърифлари Абу Наср Саррож, Абу Толиб Маккий, Шаҳобиддин Сухравардий ва Али ибн Усмон Хужвирий сингари тасаввуфга доир илк муаллифлар, шунингдек, Алишер Навоий мансуб бўлган Накшбандия тариқатининг намоёндаларидан Хожа Баҳоуддин Накшбанд, Хожа Муҳаммад Порсо ва Абдурахмон Жомийларнинг асарларидаги фикрлар орқали шакллантирилган. Бунга қўшимча равишда Саййид Жаъфар Сажжодий, Абдулбокий Ҳийламан, Алиакбар Деҳхудо ва Сулаймон Улудаг сингари муаллифларнинг ҳам махсус ирфоний-комусий луғатларидан фойдаланилган. Сўнгра фақрнинг тасаввуфий адабиётдаги турли талқинларига эътибор қаратилган. Бадий адабиётдаги қиёсий талқинлар учун кўпроқ Алишер Навоийнинг ўз асарларидан фойдаланилган. Асосий таҳлил объекти сифатида Навоийнинг лирик асарлари танлаб олиниб, унга қўшимча тарзда дostonлари ва насрий асарларидаги фикрлар қиёсий таҳлилга жалб қилинган. Навоийнинг фақрлик ҳақидаги қарашларини ўзида мужассамлаштирган фақир, гадо, дарвеш сингари образларнинг бадий талқинлари ўрганилган. Мақола сўнггида якуний хулосалар чиқарилган.

Калит сўзлар: Алишер Навоий, тасаввуф, мақом, бадий ижод, фақр, дарвеш, гадо.

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ МАКАМА (СТОЯНКА) ФАҚР И ОБРАЗА ФАҚИР В ТВОРЧЕСТВЕ АЛИШЕРА НАВОИ

Алишер Раззоков

доктор философии по филологическим наукам
преподаватель Самаркандского Государственного университета
alisherrazzoqov@mail.ru

АННОТАЦИЯ

В данной статье изучается художественная интерпретация образов связанных с суфийским макамом (стоянкой) фақр в творчестве Алишера Навои. Автор статьи изучил изначально историю макама фақр в исламе, затем толкования в суфизме и разные учения суфийских теоретиков по этому поводу. История и толкования термина фақр были даны первыми авторами суфизма на основе таких родоначальников суфийского учения как Абу Наср Саррож, Абу Толиб Макки, Шахобиддин Сухраварди и Али ибн Усмон Хужвирий, а также пре-

ставителей общины накшбандия Ходжа Бахауддин Накшбанд, Ходжа Мухаммад Порсо и Абдурахман Жами. Дополнением к этому использованы специфические энциклопедические словари таких авторов как Саййид Жаъфар Сажжади, Абдулбаки Хийламан, Алиакбар Деххудо и Сулайман Улудаг. Для изучения художественной интерпретации в литературе использованы произведения Алишера Навои. Основным объектом анализа выбраны лирические произведения Навои, а также, привлечены поэмы, прозаические произведения как дополнительный сравнительный материал. Изучена художественная интерпретация образов факир, гадо, дарвиш как основные элементы понятия факр в учении Навои. В конце статьи представлены выводы.

Ключевые слова: Алишер Навои, суфизм, макам (стоянка), художественная литература, факр, дарвиш, нищий.

ARTISTIC INTERPRETATION OF MAQAM OF FAQR AND IMAGE OF FAQIR IN THE WORKS OF ALISHER NAVOI

Alisher Razzokov

Doctor of Philosophy in Philology
Lecturer at Samarkand State University
alisherrazzoqov@mail.ru

ANNOTATION

This article examines the artistic interpretations of the status and images of poverty in mystical teaching in the works of Alisher Navoi. The author of the article has first studied the definitions of the status of poverty in Islamic history, the latest mystical teachings, and other areas of thought and opinion. The history and definitions of the word «Faqr» were written by the first authors of mysticism, such as Abu Nasr Sarraj, Abu Talib Makki, Shahabuddin Suhrawardi and Ali ibn Usman Hujviri, as well as from the representatives of the Naqshbandi sect belongs to Alisher Navoi, Khoja Bahauddin Naqshband. In addition, special encyclopedic dictionaries of authors such as Sayyid Ja'far Sajjadi, Abdalboki Hiylaman, Aliakbar Dehhudo and Sulaymon Uludagh were used. Then attention is paid to the various interpretations of poverty in mystical literature. Alisher Navoi's own works were mostly used for comparative interpretations in fiction. Navoi's lyrical works were selected as the main object of analysis, and the ideas in the works of friends and prose before him were involved in a comparative analysis. Navoi's views on the reality of his work are surrounded by artistic interpretations of images such as the poor, the gado, the dervish, which they embody. At the end of the article summaries are made.

Key words: Alisher Navoi, mysticism, status, artistic creation, poverty, dervish, gado.

Шоир ёки ёзувчининг фалсафий, адабий-эстетик қарашларини ўрганмай туриб, у яратган образларнинг моҳиятини, бадиий асардаги ўрнини тушунтириш мумкин эмас. Алишер Навоий ижодида шундай образлар борки, унинг тарихи, моҳиятини билиш шоирнинг бутун ижодий концепциясини англашнинг калити ҳисобланади. Шулардан бири фақир образидир. Айтиш лозимки, фақр истилоҳининг тасаввуфий талқини ниҳоятда кенг бўлганидек, Навоий ижодида фақр ва фақир образининг талқинлари ҳам ниҳоятда ранг-барангдир.

Агар Алишер Навоийнинг умумий ижодига назар солсак, “фақр” ва “фақир” сўзларини, аввало, ўзига, шунингдек, тасаввуф тариқатига мансуб бўлган кишиларга нисбатан қўллайди. Жумладан, “Мажолис ун-нафоис” тазкирасида Давлатшоҳ Самарқандий ҳақида: “...Амир Давлатшоҳким, Хуросон мулкининг асил мирзодалари орасида фазл ва дониш зевари била бахраманд, фақр ва қаноат тожи била сарбаланддур...” [Навоий. 5, 2011: 291]. Саййид Ҳасан Ардашер ҳақида сўз юритар экан, йигитлигида зоҳирий илмларни пухта эгаллаган бўлса-да, фақирликка мойиллик устунлик қилиб, Мавлоно Мухаммад Табодконий кўлида тарбия топиб, сулук йўлига кирганини айтади [Навоий. 5, 2011: 337].

Алишер Навоий асарларида “фақр” тасаввуф маъносида қўлланганини яна шундан билиш мумкинки, Биноий ҳақида гапириб, салбий сифатларидан қутулиш учун фақирлик йўлини ихтиёр қилиб, кўп риёзатлар тортган бўлса-да, лекин пирсиз бўлгани учун ҳеч фойдаси бўлмаганини таъкидлайди: “...авсот ун-носдиндур, муваллади Ҳирӣй шахридур.

Бағоят қобилияти бор. Аввал таҳсилға машғул бўлди, анда кўп рушди бор эрди, бот тарк қилди. Хатға ишқ пайдо қилди. Оз фурсатда ободон битиди. Андин сўнг илми муסיқийға майл кўргузди. Адвор илми билан бот ўрганиб, хили ишлар тасниф қилиб адворда дағи рисола битиди. Аммо мўъжиб ва мутасаввирлиғидин эл кўнглиға мақбул бўлмади. Бу сифати салби учун фақр тарийқин ихтиёр қилди ва риёзатлар ҳам торти, чун пири ва муршиди йўқ эрди, ўз бошича қилғон учун ҳеч фойда бермади” [Навоий. 5, 2011: 341]. Чунки тасаввуф йўли пирнинг тарбиясиз бўлмайди. Бу йўл ҳар қандай ҳолатда ҳам инсондан камтарлик, камсуқумлик, синиқликни талаб қилган. Балки шу сабабдандир Алишер Навоий замондоши, адабиётшунос олим Атоуллоҳ Хусайнийни фазлу қобилияти билан бирга дарвешлик сифати етишмаслигини танқид қилади: “Фақир густохлик юзидин Мирға дерменким, фазойил ва камолотингизға кўра дарвешлигингиз ҳам бўлса эрди, хуб эрди. Билурким, мусаллам тутмаса, собит қилурмен, заруратдин мусаллам тутар” [Навоий. 5, 2011: 377].

Алишер Навоий “Сабъаи сайёр” асарида устози, пири муршиди Абдурахмон Жомийни ҳам фақирлик исми билан улуғлаб, фикҳ илмида уни Имоми Аъзамга тенглаштиради, у фикҳ ва бошқа илмларда ҳар қанча камолотга эришган бўлса ҳам, булар унинг асл илмининг тармоқлари, холос. Унинг асл илми фақру фаноликдир, дейди:

Фақр ичинда имоми олам ул,
Қайси олам, имоми Аъзам ул.
Сўзидин фикҳ элига зебу баҳо,
Масъала деса хайратул-фуқаҳо.
Фаръ эдиким, дейилди – бу неча фасл,
Илми фақру фано бўлуб анга асл [Навоий. 4, 2011: 306 – 307].

Барча тасаввуфий образлар сингари “фақир” образининг ҳам ўзига хос тарих ва тавсифи мавжуддир. “Фақр” тасаввуфдаги тўққиз мақомлардан биридир. Мақом эса “Кулнинг ибодат, мужоҳада, риёзат, узлат каби ҳолатларда Ҳақнинг ҳузурида бўладиган маънавий жойидир” [Serrac, 1996:41]. Фақрнинг мухтасар таърифи “Худога бандаликни сидқидилдан олий даражада бажо келтириш, бандаликдан шараф топиш, ниёзмандлик ва талабгорликда йўлдаги тупроқ мисол ному нишонсиз бўлиш, Илоҳ наздида ўзини зарра, балки заррадан ҳам кам деб ҳисоблаш. Ва шу мартабада комиллик рутбасини қозониш ҳам”дир [Комилов, 2009: 27]. Унинг тарихи эса Пайғамбаримиз Муҳаммад с.а.в., у зотнинг аҳли байтлари ва салафи солиҳларнинг турмуш тарзлари, ахлоқларига бориб тақалади. Хоссатан, фақирлик, дунёга ортиқча муҳаббат қўймаслик Пайғамбаримиз с.а.в.нинг асосий ҳаёт тарзлари ҳисобланган. Бу ҳақида жуда кўплаб ҳадис ва сийрат китобларида маълумотлар учрайди. Жумладан, Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан қилинган ривоятда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

“Агар Уҳуд тоғидек олтиним бўлса, уч кеча ўтмасдан менинг ҳузуримда ундан бирор нарса қолиши хушнуд этмайди. Фақатгина қарзимни тўлашга бир оз олиб қолган бўлсам, ундай эмас”, дедилар (Муттафакун алайҳ) [Димашкий, 2019: 244]. “Ҳулялутул Авлиё” китобида Урва ибн Зубайр розияллоҳу анҳудан қуйидагилар ривоят қилинади:

“Оиша розияллоҳу анҳонинг етмиш мингга тақсимлаб берганини кўрдим. Ҳолбуки, ўзининг қўйлагининг ёқаси ямоқ эди” [Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, 2013: 134]. Тасаввуф ахлоқининг илк намуналаридан бўлган пайғамбаримиз замонидаги “асҳоби суффа” (суффа аҳли) номи билан машҳур бўлган бир гуруҳ зохидларнинг ҳаёти ҳам фақирона ҳаётнинг ёрқин намунаси бўлган. Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Суффа аҳлидан етмиш нафарини кўрдим. Уларнинг ичида ридоли киши йўқ эди. Баъзи кийим болдирининг ярмигача, баъзиси тўпикқача етадиган бўлар эди. Аврат кўриниб қолишини хоҳламай, кийимни кўл билан ушлаб олишар эди” (Бухорий ривояти) [Димашкий, 2019: 245]. Фақр мақомининг тасаввуфий тарихини шу каби маълумотлардан бошлаб ўрганиш мақсадга мувофиқдир. Негаки тасаввуф ўз ҳолича ислом динидан айри йўл бўлолмайди. Фарқи шуки, тасаввуф бу ғояни ўз маслагига яна қайта жорий қилди, руҳий тарбиянинг асосий мақсадларидан қилиб белгилади. Фақрга берилган қуйидаги тасаввуфий таърифнинг ислом ғояларига уйғунлиги ҳам шундандир: “Фақрнинг ҳақиқати ниёзмандликдир, зеро қул хожасига доимо мухтож бўлганидек банда ҳам ҳамиша ниёзманддир. “Антумул фуқаро илаллоҳ валлоҳул ғанийюл ҳамид” ҳукмига биноан ғаний (бой)лик Аллоҳнинг ҳақиқатидир ва фақир халқнинг ҳақиқати бўлиб, бандаликнинг сифатидир” [۱۷۱۹۰:۱۳۷۷ ‘ادخه].

“Фақр” сўзининг ўзи луғатда “йўқсиллик” маъносини англатиб, унинг тасаввуфий шарҳи турли-тумандир. Масалан, С.Улудағнинг “Тасаввуф атамалари луғати”да унга шундай таърифлар берилган: “а) дарвешлик, солиқнинг ҳеч бир нарсага эга ва соҳиб эмаслигини англаши, ҳар нарсанинг ҳақиқий эгаси ва соҳиби Аллоҳ эканини идрок этиши... в) солиқнинг

ўзини доимо Аллоҳга муҳтож деб билмоғи, Аллоҳнинг ҳеч бир нарсага эҳтиёжсиз эканини англамоғи; с) фано, фано филлоҳ. Фақир: йўқсил. Соликнинг Ҳақда фоний бўлмоғи ва ўзини Унга муҳтож деб билмоғи... Фақр икки турлидир: а) фақри суварий: кишининг мол-мулки бўлмаслиги; в) фақри маънавий: кишининг ўзини мутлақ суратда Ҳаққа муҳтож деб билиши, Унинг олдида бору йўқлигининг бир ва тенг бўлмоғи, бор бўлса ҳовлиқмаслиги, йўқ бўлса қайғурмаслиги. Сўфийликда аҳамиятли ва қийматли бўлгани маънавий фақрдир” [Uludağ, 1995: 184]. Демак, тасаввуфда фақрнинг моддий эмас, маънавий асосига алоҳида эътибор қаратилган. Шу маънода тасаввуф фалсафаси ва адабиётини махсус ўрганган рус шарқшуноси Е.Э.Бертельс ҳам масалага холис баҳо бериб шундай ёзган эди: “Даставвал, бу (фақр – А.Р.) ихтиёрий тарзда ўзини муҳтожликка дучор этиш, қашшоқлик қасди, тизимли тарзда амалга оширилган ўзни тийиш орқали эришиладиган ўткинчи ҳаёт неъматларидан асранишдир. Кейинчалик бу тушунча ҳам руҳият олами билан боғланади. Пайғамбарнинг “фақирлигим фахримдир” сўзи асосида фақр энди нафақат моддий муҳтожлик сифатида талқин этилади, балки ўзининг Аллоҳ олдидаги муҳтожлигини англаш, яъни Аллоҳдан ризқ этилмаган бирор бир шахсий мулкка, шу жумладан, руҳий ҳолатга эга эмасликни англашдир” [Бертельс, 1965: 37].

Тасаввуфий манбаларда ҳақиқий фақирлар ҳам бир неча тоифада таснифланган: “(Фақирларнинг) шундай тоифаси ҳам борки, дунё ва унинг асбобидан бирор нарсага эга бўлсалар ҳам, ундан ҳеч нарсани ўзларига мулк сифатида кўрмайдилар ва кўлларига тушган ҳамма нарсани эҳсон қиладилар ва бундан дунё ва охиратда ҳеч қандай натижа кўзламайдилар. Ва яна шундай сифатга эга тоифалари ҳам борки, улардан амаллар ва тоатлар содир бўлса-да, буни ҳам ўзларидан деб билмайдилар ва ўз мулклари сифатида кўрмайдилар ва унинг мукофотига кўз тутмайдилар. Бу икки сифатли тоифадан яна бошқаси ҳам борки, ҳол ва мақомдан ҳеч нарсани ўзларидан деб кўрмайдилар, балки уларнинг ҳаммасини Унинг (Аллоҳнинг – А.Р.) фазл ва лутфи деб биладилар. Ва шундай сифатга эга тоифа ҳам борки, ўз зоти ва борлиқларини ҳам ўзларидан деб билмайдилар... Уларда на зот, на сифат, на ҳол, на мақом, на феъл ва на асар бўлади. Ва бу шундай фақрки, баъзи сўфийлар уларга ҳеч бир мақомни тайинламаганлар. Ва бундай фақр соҳибларини икки оламда Ҳақ субҳонаҳудан ўзга ҳеч ким танимас” [۶۲۳ - ۶۲۴: ۱۳۷۰. ىءاچسء]. Бу таърифлардан маълум бўладики, ҳақиқий фақр ўзликни мутлақо унутиш ва ҳеч бир фазилат, ибодат ва яхшиликни ўзидан деб билмаслик, ҳамма сифатлардан мосуволик – беранглик мақомидир. Бу, албатта, ҳамманинг ҳам кўлидан келавермаган. “Фавойид ул-кибар” девонининг 388-ғазалида фақирликнинг шу маслагини назарда тутилган:

Фақр аро беранглик душвор эрур беҳад, вале

Хирқада тикмак эрур осон қизил, сариғ, яшил [Навоий. 3, 2011: 393].

Бунинг маъноси ниҳоятда кўпқирралидир, англаганимиз шуки, бунда ҳазрат Навоий қизил, сариқ, яшил – турли-туман ямоқлардан хирқа қилиб, ўзини дарвешмонанд кўрсатиш осон, аммо қалбан фақирликка эришиш, бу ҳолнинг ўзидан ҳам фориғ бўла олиш, яъни беранглик мақомига етиш жуда қийин ишдир, демоқда. Худди шу сингари қизил, сариқ, яшил рангли кийим деталлари “Лисон ут-тайр” дostonининг Абу Туроб Нахшабий ва муриди ҳақидаги ҳикоятда ҳам ишлатилган. Унда айтилишича, пир муридининг ўзига ниҳоятда оро бериб, фақирлик йўлини қўйиб ўзига бино қўя бошлаганини мулоҳаза қилади:

«Зумрай таҳқиқ софий машраби,

Восили ҳақ Бу Туроби Нахшабий.

Бир муриди ҳолига солиб назар,

Зебу зийнатдин топар эрди асар.

Хирқасида вуслалар эрди ариғ,

Ранглар онда қизил, ёшил, сариғ.

Майл кўп нафсиға раънолиғ сари,

Кисвати фақр ичра зеболиғ сари [Навоий. 5, 2011: 145].

Ва уни бундай маънавий фалокатдан қутқариш учун жуда кўп риёзатларни буюради. Лекин булар фойда бермагач, ниҳоят нафсга жуда ҳам оғир келадиган риёзатни буюради. Шу тариқа муридини манманлик, ўзига бино қўйишдек маънавий хасталиқдан сақлаб қолади.

Балки шунинг учун бундай машаққатли йўл билан эришилган фақирликни шоир султонлик мартабасига тенглаштиради:

Фақр кўйида гадолиғ чу эрур султонлиғ,

Салтанат мойилидур хотири бесомоним [Навоий. 3, 2011: 401].

Фақирлик шарафли йўл бўлиши билан бирга, унинг ўзига хос хатарлари ҳам бўлиб, боз

устига бу йўлда ҳамсафар ҳам оздир. Навоий ҳамма ҳам бу йўлда юришга журъат этолмаслигини шундай тушунтирган:

Факр йўлига агар кирмаса эл, андиндур

Ким бу водийда хатар кўптуру оздур ҳамроҳ [Навоий. 3, 2011: 535].

Айнан шу байт “Лисон ут-тайр” асарининг ҳам асосий моҳиятини ўзида жамлаган: бу асардаги охирги манзил ҳам факру фанолик бўлиб, бунда йўлга отланган кўп сонли қушларнинг аксарияти сафар машаққатига чидолмай ундан бош тортади ёки нобуд бўлади, натижада улардан озчилиги сўнгги манзилга етиб келади. Аммо пировард натижа эса шарафли зотларнинг мақомидир. Иброҳим Хаввос айтганидек, “Факр пайғамбарлар либоси, солихлар чодир ва шараф аҳлининг ридосидир” [۱۳۶۴: ۱۸۵، دوروس].

Бундай шарафга эришишнинг шартин ҳам ўзига хос, бу мақомни кўзлаган солиқ, ўзлигини буткул унутмасдан туриб унга етолмайди. Кўнгилда Ҳақдан ўзга нафақат дунё ва ундаги нарсалар, балки унда солиқнинг ўзидан ҳам асар қолмаслиги лозим ҳисобланган. Абдурахмон Жомийнинг “Нафаҳот ул-унс” асарида шайх Абдуллоҳ Розий тилидан шундай дейилади: “Валид Сакко ҳузурига бордим ва ундан факр ҳақида савол сўрашни истадим. Бошини кўтариб деди: “Хотирида Ҳақдан ўзга ҳеч нарсаси қолмаган кишигагина факр исми муносибдир” [۴۰-۴۱: ۱۸۵، ‘ایم‌ج’]. Алишер Навоий “Наводир уш-шабоб” девонининг 394-ғазалида фақирликни даъво қилган зоҳидга шундай насиҳат қилади:

Даъвийи факр этсанг, эй зоҳид, гум ўл майхонадин

Ким, бу йўлда кимсага бўлмас вужуд ўлмай адам [Навоий. 2, 2011: 399].

“Вужуд” деганда инсоннинг моддий вужуди эмас, балки унинг ички “мен”лиги, моҳияти, моддий ёки маънавий нарсаларга эғалик ҳисси назарда тутилганини унутмаслик керак. Бундай эғалик ҳисси инсонни асл мақсаддан – Ҳақни таниш – маърифатдан маҳрум қилади. Факр йўлидаги бу асл мақсад, шоир наздида, “жон лавҳи”дан “вужуд нақши”нинг йўқолиши билан ҳосил бўлади:

Дедингки, факр йўлинда топилди мақсади аслий,

Вужуд нақшини жон лавҳидин магар адам эттинг [Навоий. 2, 2011: 362].

Бу байтдаги “факр” орқали ваҳдат ул-вужуд фалсафаси ҳам талқин этилганки, адабиётшунос А.Абдуқодировнинг фикрича, “...улуғ шоир (Алишер Навоий – А.Р.) ижодидаги факр масаласи ҳамиша ваҳдат ул-вужуд доирасида талқин этилган” [Абдуқодиров, 1998: 173].

Алишер Навоий кўп ҳолларда факрни фано билан ҳам талқин қиладики, фано – ўзликдан қутулмай туриб ҳам факр йўлининг охирига етиб бўлмайди:

Эй Навоий, тиласанг факр йўлининг қатъи,

Урма ул сори қадам фонийи маҳз ўлмас экан [Навоий. 2, 2011: 443].

“Фонийи маҳз” – соф, буткул фонийлик, яъни фано филлоҳ мақомидир, шу мақомдагина факрнинг асл ҳақиқати юзага чиқади. Шу боис баъзи ирфоний луғатларда факр “фано филлоҳ бўлиш, ҳар икки оламда бепарво бўлиш” [۱۷۰: ۱۳۸۶، ن‌م‌ل‌ي‌ه] деб ҳам изоҳланганини кўриш мумкин. Навоий шеъриятида факр умумий маънода тасаввуф йўли, маслагини ҳам ифодалаган. Жумладан, “Ғаройиб ус-сиғар” девонининг 90-ғазалида шундай байт мавжуд:

Факр кўйида мусаллам тут не қилсанг истимоъ,

Ориф эрмас ҳар кишиким, қилса ирфон бирла баҳс [Навоий. 1, 2011: 111].

Мазкур байтда Алишер Навоий тасаввуфнинг муҳим шартин ҳақида сўз юритмоқда, яъни бу йўлда ҳеч бир баҳс-мунозарага ўрин йўқ, унинг ҳар бир таълимотига сўзсиз амал қилинади, бу ҳақда талашиб-тортишадиган одамни ориф – сўфий деб бўлмайди. Шу билан бирга, шоир фақирлик инсоннинг ботиний аъмоли эканини таъкидлар экан, зоҳирий бойлик фақирликка монс эмаслигини, ўз навбатида дунё муҳаббати билан тўла кўнгил эгасининг ҳам, гарчи зоҳир иланғоч бўлса ҳам, фақир номига лойиқ эмаслигини айтади:

Ични урён қилки тошинг зеби маъни факр эмас,

Факр эмастур, гар ичинг мамлу, тошинг урён бўлур [Навоий. 1, 2011: 183].

Факр масаласида ўзининг бундай қарашлари ифодаси сифатида Алишер Навоий фақир образининг ички ва ташқи дунёсини шундай тасвирлайди:

Солики озодани кўрсанг ғаний, қилғай дебон

Мол анинг манъи сулуки қилмағил инкор анга.

Кема тийри мол аро бўлмиш муқайяд демагил,

Кўрки, онча мол ўлурму монии рафтор анга [Навоий. 1, 2011: 707].

Қитъада тилга олинган “солики озода” тариқатнинг охирги манзили – фано филлоҳ мақомига етиб келган кишидир. Шунинг учун ҳам моддий бойлик уни мақсадидан чалғитолмайди. Нашқбандия тариқатига доир муҳим манбалардан бирида таъкидланиши-

ча, “Солик балоғатга етгач, дил ва тил ўртасида тафриқа бўлмас, яъни зоҳирий машғулотлар унинг ботиний амалларига монев бўлолмайди” [۵۹ : ۱۳۵۴ : ۱۳۵۴]. Тасаввуф таълимотида бу масаладаги саҳиҳ йўл шу эканки, “сулукнинг боши ва ўртасидагилар учун фақрнинг фазли бойликка нисбатан ортиқроқ бўлса-да, сулукнинг ниҳоясига етганлар учун эса ҳар иккаласи (фақр ва бойлик – А.Р.) ҳам баробардир. Зеро, зоҳирий бойлик улардаги фақр маъноси ва унинг ҳақиқатини йўқота олмайди” [۶۲۳ : ۱۳۷۰ : ۱۳۷۰]. Тасаввуф назариясига доир илк манбалардан бири Ҳужвирийнинг “Кашфул маҳжуб” асарида ёзилишича, “Қўлнинг мол ва озикдан ҳолилиги фақр эмасдир, балки фақр таъбнинг муроддан ҳолилигидир, шу даражадаки, агар Худованд таоло бировга мол берадиган бўлса, унинг муроди молни сақлаш бўлса у ғаний (бой)дир ва агар муроди молни тарк қилиш бўлса ҳам у ғанийдир, чунки буларнинг ҳар иккисида ҳам ўзганинг мулкини тасарруф қилиш бордир. Фақр эса ҳифз ва тасарруфни ҳам тарк қилишдир” [۲۶-۲۵ : ۱۴۳۵ : ۱۴۳۵]. Шунинг учун ҳам Навоийнинг юқорида шарҳланган қитъасига шундай насрий сарлавҳа қўйилган: “Фано мақомига еткан солик васфидаким, молдин анга зиён йўқтиру жоҳдин нуксон”. Бу сарлавҳа яна бир жиҳати билан қитъа мазмунини янада тўлдирган ҳам дейиш мумкин. Чунки шеърда фақат бойлик ҳақида сўз юритилган бўлса, сарлавҳада унга қўшимча “жоҳ” – мансаб, мартаба ҳам илова қилинган. Яъни ҳақиқий маънода нафсини тарбиялаб, фано мақомига етган инсонга нафақат бойлик, балки мансабу мартабалар ҳам нуксон етказа олмайди, демокчи бўлади шоир. Зеро, сўфийлар учун сурат фақирлиги эмас, маънавий фақирлик муҳимдир. Маънавий фақирлик эса “башарий сифатлардан қутулиб (фанойи сифот) ўзини ҳеч бир нарасага молик кўрмасликдир... Маънавий фақирлик молга соҳиб бўлмаслик эмас, унинг қули бўлмасликдир” [Yilmaz, 2004: 180]. Ҳатто тасаввуф намоёндалари дунё муҳаббатига гирифтор бўлганларга таъна маломат қилмасликни ҳам фақирликнинг одобларидан бири деб ҳисоблаганлар [Навоий. 6, 2011: 163]. Айни шу фикрнинг далили сифатида Навоий дейдики, жанда кийган билан киши дарвеш бўлиб қолмайди, фано мақомига етган киши учун палосу ипакнинг фарқи қолмайди:

Жанда бирла киши дарвиш эмас, бўлса фано

Тенгдурур хоҳ палос ўлса тўнунг, хоҳ ипак [Навоий. 1, 2011: 351].

Бу ўринда таъкидлаш лозимки, тасаввуфнинг илк намоёндаларидан бўлган Абу Толиб Маккий ўзининг “Қут ул-қулуб” номли асарида фақирларни уч тоифага бўлиб таснифлайди ва уларнинг учинчи тоифасини фақирларнинг бойлари деб таништириб шундай таърифлайди: “Булар жавонмардларнинг энг қўли очиқлари, эҳсон ва икром аҳли бўлган кимсалардир. Оларлар ва берарлар. Молларини кўпайтириш ва тўплашни ҳеч ўйламаслар” [Mekki, 2004: 225].

Тасаввуфдаги “фақр” тушунчаси жисмоний эмас, балки руҳоний ҳолат эканини қуйидаги ҳаволадан ҳам билиш мумкин: “Имом Шаръоний шайх Нажмиддин Кубро раҳматуллоҳи алайҳидан ривоят қиладилар: “Аҳли салафлар муриднинг кийимига ўша кийимнинг рангидан бошқа рангда шаръий ҳожатсиз ямоқ солишни макруҳ деганлар. Агар кийим йиртилиб кетсаю, унинг рангидаги матоҳ топилмаса, бошқа рангдаги ямоқ солса, майли. Салафи солихлар кийимларига фақатгина зарурат юзасидангина ямоқ солганлар. Улар ўзлари учун нодир ҳолатлардагина ҳалолдан тўлиқ кийим топа олар эдилар. Шунинг учун улар ўз кийимларини турли рангдаги ҳалол матоҳ билан ямар эдилар. Уларнинг ямоқ кийим кийишларининг сабаби – шу” [Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, 2011: 240]. “Фавойид ул-кибар” девонидан олинган қуйидаги байтда ҳам инсоннинг ямоқли жанда кийим кийиши уни фақир деб аташга асос бўлолмайди, деган маънога ишора қилинган:

Нужуми чарх деб ўкма гадонинг бахялиқ шолин,

Тутунни чарх, учқунларин анжум эътиқод этма [Навоий. 3, 2011: 526].

Яъни, гадонинг эғнида ямоқли жанда бўлса ҳам, уни осмон юлдузлари деб мақтама, унинг бундай кўриниши сени алдаб қўямасин, дейди Алишер Навоий. Байтнинг иккинчи мисрасида гадо тутунга, эғнидаги ямоқлар учқунларга ўхшатиш.

Айтиш мумкинки, Алишер Навоий шахсий ҳаётининг ўзи ҳам асарларида илгари сурган “фақр” сулукига мувофиқ бўлган. Бу ҳақда унинг “Вақфия” асари ва у ҳақдаги тарихий асарларда кўплаб маълумотлар мавжуд. Шоирнинг ижодини ҳам унинг ўзligидан, шахсиятидан умуман ажратиш бўлмайди. Адабиётшунос Ё.Исҳоков, гарчи собиқ шўро даврида бўлса ҳам, Алишер Навоий ижодининг тасаввуфга муносабатини тўғри баҳолаб, шундай ёзган: “Навоий тасаввуф фалсафаси билан боғлиқ бўлган турли масалалар ва тушунчаларни талқин этиш, уларга амал қилиш борасида ҳам илғор ҳаётий позицияда турган. У бир қатор фалсафий мафҳумларни соф назарий планда талқин этиб, инсон маънавий камолотининг

муҳим шартларидан деб ҳисоблайди ва бу ҳолат кишининг амалий фаолияти учун, жамият ривожини учун ғов бўлмаслиги лозим, деган ғояни қатъий тарғиб этади” [Исҳоқов, 1983: 25].

Бу таҳлиллардан шундай хулоса қилиш мумкинки, Алишер Навоий тасаввуфнинг барча масалалари сингари фақр талқинида ҳам, гарчи унинг луғавий маъноси йўқсиллик бўлса-да, ҳаётининг-дунёвий позицияда турганини кўриш мумкин. Бундай қарашлар ўзида акс этган “фақир” образи ҳам, бир тарафдан фано, бошқа томондан ваҳдат ул-вужуд фалсафасини ўзида туташтиргани билан Навоий ижодида алоҳида аҳамиятга моликдир. Бу образнинг моҳиятини чуқурроқ англаш Навоий ижодининг мураккаб ирфоний масалаларини ҳал қилишнинг муҳим ечимидир.

Iqtiboslar/Сноски/References

1. Ebu Nasr Serrac Tusi. El-Lüma. Islam Tasavvufu. – Istanbul: Altinoluk Yayinlari, 1417 – 1996.
2. Ebu Talib el-Mekki. Kutul-Kulub. Cild: IV. Mütercimler: Dr. D.Selvi, Dr. A.Kaya. – Istanbul: Semerkand, 2004.
3. Hasan Kamil Yilmaz. Tasavvuf ve Tarikatlar. – Istanbul: Ensar, 2004.
4. Suleyman Uludağ. Tasavvuf terimleri sözlüğü. – Istanbul: Marifet, 1995.
5. Абдуқодиров А. Тасаввуф ва Алишер Навоий ижодиёти (Ваҳдат ул-вужуд проблемаси бўйича). Филол. фан. докт.дисс. – Тошкент, 1998.
6. Алишер Навоий. Тўла асарлар тўплами. 10 жилдлик: 1-жилд. – Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2011.
7. Алишер Навоий. Тўла асарлар тўплами. 10 жилдлик: 2-жилд. – Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2011.
8. Алишер Навоий. Тўла асарлар тўплами. 10 жилдлик: 4-жилд. – Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2011.
9. Алишер Навоий. Тўла асарлар тўплами. 10 жилдлик: 7-жилд. – Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2011.
10. Алишер Навоий. Тўла асарлар тўплами. 10 жилдлик: 9-жилд. – Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2011.
11. Алишер Навоий. Тўла асарлар тўплами. 10 жилдлик: 10-жилд. – Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2011.
12. Бертельс Е.Э. Избранные труды: Суфизм и суфийская литература. – Москва: Наука, 1965.
13. Имом Абу Закарийё Яҳё ибн Шараф ан-Нававий Димашқий. Риёзус солихийн. Араб тилидан Анвар Аҳмад таржимаси. – Самарқанд: Имом Бухорий халқаро маркази, 2019.
14. Исҳоқов Ё. Навоий поэтикаси. – Тошкент: Фан, 1983.
15. Комилов Н. Тасаввуф. – Тошкент: Movarounnahr – O'zbekiston, 2009.
16. Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. Тасаввуф ҳақида тасаввур. – Тошкент: Шарқ, 2011.
17. Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. Ҳадис ва Ҳаёт. 25-жуз. – Тошкент: Nilol-Nashr, 2013.
18. یس‌مشی ی‌رج‌ه ۱۳۸۶، رواخ، ل‌باب‌ك. ی‌ناف‌رع‌گ‌ن‌م‌رف. ن‌م‌ل‌یه ی‌ق‌اب‌ل‌ا د‌ب‌ع‌ج‌ا‌ح‌ل‌ا.
19. ۱۳۵۴، ی‌رو‌ه‌ط‌ه‌ن‌ا‌خ‌ب‌ا‌ت‌ك: ن‌ا‌ر‌ه‌ت. د‌ن‌ب‌ش‌ق‌ن‌ن‌ی‌د‌ل‌ا ا‌ح‌ب‌ت‌ا‌م‌ل‌ك. ه‌ی‌س‌د‌ق. ی‌را‌خ‌ب ی‌ا‌س‌را‌پ د‌م‌ح‌م ن‌ب د‌م‌ح‌م ه‌ج‌ا‌و‌خ.
20. ۱۳۷۰، ی‌رو‌ه‌ط: ن‌ا‌ر‌ه‌ت. ی‌ن‌ا‌ف‌ر‌ع‌ت‌ا‌ر‌ی‌ب‌ع‌ت‌و ت‌ا‌ح‌ل‌ا‌ط‌ص‌ا‌ گ‌ذ‌ه‌ر‌ف. ی‌د‌ا‌ج‌س‌ر‌ف‌ع‌ج‌ د‌ی‌س‌ر‌ت‌ك‌د.
- ی‌و‌ف‌ط‌ص‌م ی‌و‌ض‌ر ی‌ر‌د‌ا‌ق د‌م‌ح‌ا ظ‌و‌ف‌ح‌م ی‌ج‌ا‌ح م‌ا‌م‌ت‌ه‌ا ا‌ب. ب‌و‌ج‌ح‌م ل‌ا ف‌ش‌ك. ی‌ر‌و‌ج‌ه ن‌ا‌م‌ث‌ع ن‌ب ی‌ل‌ع د‌ی‌س، ۱۴۳۵، ر‌و‌ه‌ل.
- ن‌ا‌ر‌ه‌ت. ی‌ن‌ا‌م‌ف‌ص‌ا ن‌م‌ؤ‌م‌ل‌ا د‌ب‌ع‌ ر‌و‌ص‌ن‌م و‌ب‌ا م‌م‌ج‌ر‌ت. ف‌ر‌ا‌ع‌م‌ل‌ا ف‌ر‌ا‌و‌ع. ی‌د‌ر‌و‌ر‌ه‌س ن‌ی‌د‌ل‌ا ب‌ا‌م‌ش‌خ‌ی‌ش.
- ۱۳۶۴، ی‌گ‌ن‌م‌ر‌ف‌و ی‌م‌ل‌ع‌ت‌ا‌ر‌ا‌ش‌ت‌ن‌ا ت‌ك‌ر‌ش‌ن‌ا‌خ‌پ‌ا‌چ،
- ۱۳۷۷، ن‌ا‌ر‌ه‌ت‌ه‌ا‌گ‌ش‌ن‌ا‌د‌پ‌ا‌چ‌و ت‌ا‌ر‌ا‌ش‌ت‌ن‌ا‌م‌س‌ؤ‌م، ن‌ا‌ر‌ه‌ت. م‌د‌ز‌ا‌ی‌د‌ل‌ج. ا‌د‌خ‌ه‌د‌م‌ا‌ن‌ت‌غ‌ل. ا‌د‌خ‌ه‌د‌ر‌ب‌ك‌ا ی‌ل‌ع.
- ی‌س‌ی‌ل‌ع‌ب‌ط‌م: ه‌ت‌ك‌ل‌ك. ص‌د‌ق‌ل‌ا ت‌ا‌ر‌ض‌ح‌ن‌م س‌ن‌ل‌ا ت‌ا‌ح‌ف‌ن. ی‌م‌ا‌ج‌ن‌م‌ح‌ر‌ل‌ا‌د‌ب‌ع ن‌ی‌د‌ل‌ا‌ر‌و‌ن‌ا‌ن‌ا‌ل‌و‌م، ۱۸۵۸.

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Alisher Navoiy xalqaro jurnali Amerika qo'shma shtatlarining Crossref.org tizimiga kiritiladi hamda har bir maqolaga doi raqami beriladi. Jurnalda quyidagi ruknlar bo'yicha maqolalar chop etiladi:

- **NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI**
- **NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI**
- **TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O'ZBEK ADABIYOTI**
- **BAHOSIZ BITIKLAR** (Navoiy asarlarining qo'lyozmalari, Navoiy merosi va matnshunoslik masalalari uchun).
- **ASLIYAT UMMONI** (asosan, ingliz, fransuz, nemis, rus, xitoy, yapon, koreys, hind tillariga).
- **NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI** (Navoiy nasri va nazmiga doir tadqiqotlar uchun).
- **ILM, OLAM VA OLIM** (Navoiy ilmiy merosi va turli ilmlarga doir qarashlari uchun).
- **HAQIQAT SARI SAFAR** (Navoiyning falsafiy qarashlari).
- **MA'RIFAT YOG'DUSI** (Navoiy va islom ma'rifati, Navoiyning diniy-ma'rifiy qarashlari, Navoiy va tasavvuf).
- **NAVOIY POETIKASI** (Fasohat, balog'at, badiiyat, aruz va qofiya bilan bog'liq masalalar).
- **TURKIY MUMTOZ ADABIYOT TADQIQI VA UNING BOSHQA ADABIYOTLAR BILAN QIYOSI**
- **NAVOIY VA ADABIY TA'SIR MASALALARI**
- **NAVOIY VA TA'LIM-TARBIYA MASALALARI**

MAQOLALARGA QO'YILADIGAN TALABLAR:

- maqola 10-15 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- maqolalar **o'zbek, turk, tojik, rus, ingliz, fransuz** tillarida qabul qilinadi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
 1. Maqola sarlavhasi.
 2. Muallifning F.I.SH., lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o'qish) joylari, viloyat, respublika va elektron pochta adresi to'liq keltiriladi.
 3. Annotatsiya (maqolaning qisqacha mazmun va maqsadi, 100-150 ta so'zdan iborat bo'lishi lozim) **o'zbek, rus, ingliz** tillarida beriladi.
 4. Tayanch so'z va iboralar **o'zbek, rus, ingliz** tillarida (7-10 so'zdan iborat bo'lishi kerak).
 5. Kirish (Introduction)
 6. Asosiy qism (Main part)
 7. Natijalar va muhokama (Results and Discussions)
 8. Xulosalar (Conclusions)
 9. Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi (15-20 ta adabiyot).
- maqola Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, 1 intervalda tayyorlanadi;
- havola(snokalar)lar katta qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi [Mo'minov 2020: 25] shaklida keltiriladi;
- maqola tomonlari chap: 3 sm, o'ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm;
- maqolada keltirilgan ma'lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko'chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas'uldir.
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan **tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi**;
- tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi.
- jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.
- Maqola so'ngida mualliflar(lar) telefon raqamini kirirtishlari shart.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Toshkent shahri Amir Temur ko'chasi Matbuot;
Samarqand shahri Universitet xiyoboni 15, SamDU filologiya fakulteti
Tel.: +99891 527 68 22 Telegram raqami: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ИНФОРМАЦИОННОЕ ПИСЬМО МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА “АЛИШЕР НАВОЙ”

Международный журнал “Алишер Навой” будет включен в систему Crossref.org Соединенных Штатов Америки и каждой статье будет присвоен DOI. Статьи для публикации в журнале принимаются по следующей тематике:

- **НАВОЙ И ВСЕМИРНАЯ ЛИТЕРАТУРА**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ЯЗЫКОЗНАНИЯ**
- **ТЮРКСКАЯ И УЗБЕКСКАЯ ЛИТЕРАТУРА ЭПОХИ ТЕМУРИДОВ**
- **БЕСЦЕННЫЕ РУКОПИСИ** (рукописи произведения Навои, проблемы наследия Навои и текстологии)
- **ОКЕАН МЫСЛЕЙ** (переводы произведений Навои на английский, французский, немецкий, русский, китайский, японский, корейский, индийский языки)
- **ИЗЫСКАННОСТЬ ПРОЗЫ И ПОЭЗИИ НАВОЙ** (для исследований в области прозы и поэзии Навои)
- **НАУКА, МИР И УЧЕНЫЙ** (научное наследие Навои и его научные взгляды)
- **ПУТЬ К ИСТИНЕ** (философские взгляды Навои)
- **ДУХОВНОЕ ОЗАРЕНИЕ** (Навои и ислам, нравственно-духовные воззрения Навои, Навои и суфизм)
- **ПОЭТИКА НАВОЙ** (вопросы поэтики, системы аруз, ритмики и рифмы)
- **ИССЛЕДОВАНИЕ ТЮРКСКОЙ КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ И ЕГО СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ЛИТЕРАТУРНОГО ВЛИЯНИЯ**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ВОСПИТАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ**

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ:

- Объем статьи: около 10-15 страниц;
- Статьи принимаются на **узбекском, турецком, русском, английском и французском языках**;
- Структура статьи:
 1. Название статьи.
 2. И.Ф.О. автора, должность, научная степень, место работы (учёбы), область, республика, электронная почта.
 3. Аннотация (краткое содержание и цель статьи, статьи в объеме 100-150 слов) на **узбекском, русском и английском языках**.
 4. Ключевые слова и выражения на **узбекском, русском и английском языках** (7-10 слов).
 5. Вступление (Introduction)
 6. Основная часть (Main part)
 7. Результаты и обсуждение (Results and Discussions)
 8. Заключение (Conclusions)
 9. Литература (References) в алфавитном порядке (15-20 наименований).
- Шрифт текста – Times New Roman; размер — 14 пунктов; межстрочный интервал — 1,5;
- Сноски приводятся в квадратных скобках с указанием *фамилии автора – года издания – страницы* [Мўминов 2020: 25];
- Параметры страницы: слева 3 см, справа 1,5 см, сверху и снизу по 2 см;
- Ответственность за научную обоснованность, достоверность приведенных в статье данных и оригинальность несут авторы статьи.
- Статьи проходят обязательную экспертизу. В журнале публикуются **статьи, рекомендованные экспертами к публикации**;
- Нерекомендованные публикации статьи не публикуются и не возвращаются авторам.
- В одном номере журнала публикуется только 1 статья автора.
- В конце статьи необходимо указать контактный номер автора.

НАШИ КОНТАКТЫ:

Ташкент, проспект Амира Темура, улица Матбуотчилар;
Самарканд, Университетский бульвар, 15, факультет филологии СамГУ
Тел.: +99891 527 68 22 Телеграм номер: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ALISHER NAVOI INTERNATIONAL JOURNAL INFORMATION LETTER

Alisher Navoi International Journal is entered into the United States Crossref.org system and each article is assigned a circle number. The magazine publishes articles on the following sections:

- **NAVOI AND WORLD LITERATURE**
- **NAVOI AND LINGUISTIC ISSUES.**
- **TURKISH AND UZBEK LITERATURE OF THE TEMURIDS PERIOD**
- **INVALUABLE ESSAYS** (for manuscripts of Navoi's works, Navoi's heritage and textual issues).
- **ORIGINAL WORK** (mainly in English, French, German, Russian, Chinese, Japanese, Korean, Hindi).
- **BEAUTY OF NAVOI PROSE AND POETRY** (for research on Navoi prose and poetry).
- **SCIENCE, THE WORLD AND SCIENTIST** (for Navoi's scientific heritage and views on various sciences).
- **JOURNEY TO THE TRUTH** (Navoi's philosophical views).
- **THE LIGHT OF ENLIGHTENMENT** (Navoi and Islamic enlightenment, Navoi's religious-enlightenment views, Navoi and mysticism).
- **NAVOI POETICS** (Issues related to eloquence, maturity, art, rhyme and rhyme).
- **RESEARCH OF TURKISH CLASSICAL LITERATURE AND ITS COMPARISON WITH OTHER LITERATURE**
- **NAVOI AND LITERARY INFLUENCE ISSUES.**
- **NAVOI AND EDUCATIONAL ISSUES.**

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- the article is presented in 10-15 pages;
- Articles are accepted in **Uzbek, Turkish, Tajik, Russian, English, French;**
- Structure of the article:
 1. Article title.
 2. Full name of the author, position, academic title, place of work (study), region, republic and e-mail address.
 3. Annotation (brief content and purpose of the article, should be 100-150 words) is given in **Uzbek, Russian, English.**
 4. Key words and phrases in **Uzbek, Russian, English** (should be 7-10 words).
 5. Introduction
 6. Main part
 7. Results and Discussions
 8. Conclusions
 9. References - listed in alphabetical order (15-20 references).
- The article is prepared in Times News Roman font, 14 sizes, 1 space;
- references are given in parentheses in the form of the author's name - date of publication - page [Muminov 2020: 25];
- sides of the article left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm;
- The author (s) are responsible for the scientific validity, reliability and copying of the information and evidence presented in the article.
- Articles will be examined. Only articles recommended by experts will be published in the journal;
- Un recommended articles will not be published and will not be returned to the authors.
- Only 1 article by the author is published in 1 issue of the magazine.
- The author (s) must enter a phone number at the end of the article.

ADDRESS:

Tashkent city, Amir Temur street Press; Samarkand University Boulevard 15,
SamSU Faculty of Philology Phone: +99891 527 68 22
Telegram number: +99891 527 68 22 E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ALISHER NAVOIY. MOSKVA. SERPUXOV MAYDONI
Haykal Ravshan Mirtojiyev, Aleksandr Kuzmin va Igor Voskresenskiy muallifligida yaratilgan.

АЛИШЕР НАВОИ. МОСКВА. СЕРПУХОВСКАЯ ПЛОЩАДЬ
Статуя создана Равшаном Миртожиевым, Александром Кузьминым и Игорем Воскресенским.

ALISHER NAVOI. MOSCOW. SERPUKHOV SQUARE
The statue was created by Ravshan Mirtojiyev, Alexander Kuzmin and Igor Voskresensky.